

Indhold

Opfattelser af repræsentation	1
Valgsystemer	5
(1) Flertalsvalg i enkeltmandskredse / Single-member plurality / First-past-the-post	5
(2) System med to runder / second ballot system	5
(3) Alternativ stemme.....	6
(4) Proportionalvalg / proportional representation	6
Folkeafstemninger / direkte demokrati	7
Cleavage modellen og Michigan modellen	7
Issue voting standard	9
Valence issues.....	9
Economic voting	10
Economic voting i Danmark.....	10
Den udbudsøkonomiske drejning i vælgeradfærdsforskningen	11
Politisk rum.....	11

Valg og vælgeradfærd

Opfattelser af repræsentation

Mest normativ diskussion og som sådan mindre relevant her – men det er repræsentationsopfattelser, som også dukker op i danske politiske debat:

1. Trustee model. Vælger person, man har tillid til – vedkommende handler (helt) ubundet.

- En "trustee" er en person som handler på andres vegne, ved hjælp af deres større viden, bedre uddannelse og større erfaring → så det bliver trustee personens ansvar at han/hun kan handle som de (dem som har valgt personen) ønsker det.
- Elitære implikationer
- Da man mener, at folk ikke kender deres egne bedste interesser, har man uafhængig dømmekraft når man er blevet valgt.
- Vælger person, man har tillid til, vedkommende handler (helt) ubundet
- **Kritik:**
 - Antidemokratiske implikationer
 - Man kan sætte spørgsmålstegn ved om repræsentation og uddannelse hænger sammen..

1. Edmund Burke "Man vælger nogle man har tillid til og hvad de synes er bedst og er klogere end end selv, og forståelse og tid" ca. sådan han har udtalt

2. Delegeret model. Fremfører de holdninger, man har mandat til

- En "delegate" er en person som fungerer **som et rør**, der viderefører andres holdninger, uden hensyn til egne præferencer
- Politikere skal altså være så tæt forbundet med de repræsenterede som muligt. (de repræsenterede i centrum)
- Skaber større mulighed for folkets deltagelse, og sørger for at politikere ikke sætter dem selv højest
- Popular sovereignty: Princippet om at der ikke er nogen højere autoritet end folkets vilje
- Fremfører de holdninger, man har mandat til
- **Ulemper:**
 - Ved at sikre at repræsentanten er bundet til deres vælgeres interesse, kan der nemt opstå konflikter og det er svært at komme frem til brede løsninger
 - Det er svært at etablere et lederskab, og det kan derfor være svært at mobilisere folket gennem visioner og inspirationer
- *2.Et bundet mandat. Ikke kun repræsentanter men også ledere.*

3. Mandat model. Udføre det, man er gået til valg på.

NB Anders Fogh Rasmussen (2001-09): kontraktpolitik – samtidig toppede den politiske tillid (men var det derfor?). Det er svært at gennemføre i praksis

- Baseret på ideen om, at ved at vinde et valg, får partiet et tilsvarende antal mandater, som de kan bruge til at få den politik igennem de fremlagde i valgkampen
 - Repræsentation gennem mandater
 - Retfærdiggørelse af magten
- Partiet er repræsentanten frem for den individuelle politikker
- Repræsentere ved at forblive loyal overfor partiets holdninger
- Udføre det, man er gået til valg på
- Kritik:
 - Vælgerne er ikke altid tilstrækkeligt informeret, og kan få indflydelse gennem forskellige irrationelle faktorer, fx en leders personlighed
 - En stemme for et parti kan ikke nødvendigvis blive taget som en stemme for hele partiets partiprogram
 - Begrænser regeringen til de ting de lovede i valget, så der er ikke så meget plads til at justere på deres politik under foranderlige omstændigheder

3.Når man bliver valgt, stiller man op til et valgprogram. Det er det man har mandat til. "Politikere holder ikke deres løfter", men virkeligheden ændrer sig. Og i nyere tid har ingen partier fået mandater nok, så man skal forhandle. Kontraktpolitik: Opstillede løfter om hvad man ville gøre og hvad man ikke ville gøre. Den politiske tillid toppede under AFR. Pga kontraktpolitik eller måske fordi det gik godt i den tid. Man gennemførte ikke særlig mange ubehagelige ting. Efterlønnen blev bevaret. 4 måneder efter startede lykketoft og anders fogh, hvor de snakkede om efterlønnen. Der kom forringelser af efterlønnen, men med efterlønsbidrag. Afskaffede efterlønnen og folk fik deres efterløn tilbage i 2011. man udfører det man går til valg på og gør ikke det man har sagt man ikke vil.

Man bliver valgt til at føre et specifikt valgprogram igennem.

Kritik: Mangel på information. Indflydelse fra leder(påvirkning) Begrænser partiet til det de lovede til valget, så der ikke er plads til justeringer.

4. Resemblance model/ Social repræsentativitet. Akademisk folketing i de første årtier efter 1849, men derefter flere og flere bønder og arbejdere. Nu igen akademisering. Betyder det noget?

Social eller holdningsmæssig repræsentativitet? (men er der erfaringer, problem-opmærksomhed, værdier, der glemmes?)

Betyder det noget, at repræsentationen af kvinder, unge, minoriteter er forbedret? Og arbejdere/lavere middelklasse forringet?

- Den repræsentative regering bør, ifølge denne model, udgøre en "microcosm" af hele samfundet, som består af medlemmer fra alle grupper i samfundet
 - Undgår "under-repræsentation", der betyder at minoriteters interesser bliver marginaliseret eller fuldstændig ignoreret
 - Kun folk der kommer fra en bestemt gruppe, og har haft samme oplevelser som den gruppe, kan identificere sig fuldt ud med dens interesser
 - **Ulemper:**
 - Snæversynet: Kun en kvinde kan repræsentere end kvinde osv.
 - Kan føre til social opdeling og konflikter mellem grupperne
 - Hvad er fordelene ved at regeringen afspejler samfundet, hvis størstedelen af samfundet ikke er tilstrækkeligt informere og ikke særlig godt uddannet?
4. Vi er i en periode, hvor alle elsker at skælde ud på eliten, hvem end de er. Folkestyrets startperiode i 1800 tallet, var de fleste akademikere. Så kom der flere og flere bønder og arbejdere i folketinget. Så kom der senere meget stor social repræsentativt. Og et begrænset antal akademikere. Men de sidste 15-20 år er der igen kommet mange akademikere i folketinget. Holdningsmæssige repræsentative mangler ikke. Er det et problem at der ikke har været kontanthjælpsmodtagere eller før hjælps pensionister i folketinget. Ville der være større opmærksomhed omkring lærlinge, håndværkere osv. Hvis nogle i folketinget havde børn på erhvervsskoler?

Valgret

Fik Danmark demokrati i 1849 eller 1915?

- 1849. Mænd med egen husstand, over 30 år, ikke fattighjælp mv.
- 1915. Fruentimmer, folkehold/tyende og en del andre f'er (bønderne som bor ved arbejdsgiver/folk uden husstand).

Kvinder og valgretten: ret hurtigt mobiliseret i byerne efter 1915, men lavere valgdeltagelse blandt kvinder indtil ca. 2000 - i dag højere end for mænd i de nordiske lande.

- sidste sociale begrænsninger ophævet 1961 efter henstilling fra FN
- gradvis sænkning af valgretsaldere til 18 år.
- Desuden (stadig) krav om fast bopæl i riget. Danmark ekstremt restriktiv mht. valgret til danske statsborgere udstationeret i udlandet. Forening af danskere i udlandet kæmper for valgret.
- Alle EU borgere kan stemme ved lokalt valg.

- (USA 1776: We hold these truths to be self-evident that all men are created equal Valgretten omfattede opr. 1-2 % af befolkn. – men markant udvidet beg. 1800-tallet. Ejendoms-kriterier var udbredte i Europa helt til slutningen af 1800-tallet)

Rights of expatriates to vote

Desuden (stadig) krav om fast bopæl i riget. Danmark ekstremt restriktiv mht. valgret til danske statsborgere udstationeret i udlandet. Forening af danskere i udlandet kæmper for valgret.

(Vi har lige set Tyrkiet som eksempel på det modsatte – Erdogan var vel røget uden støtten fra tyrkiske emigranter i Vesteuropa – Frankrig og USA har heller ingen begrænsninger, og Tyskland kun meget små. Svenskere bevarer valgret første 10 år i udlandet)

Var det egentlig demokrati der kom i 1849? Da det kun var mænd, 30 år og ikke fik fattighjælp, fastbopæl. Omkring 13% dengang.

I USA kun 1-2% dengang de fik deres i 1776.

Man kunne stemme hvis man var 30, men blive valgt i folketinget når man var 25. Lige så langsomt faldt den til 18 år i 1979.

Hvem er borgerne? Som udgangspunkt alle statsborgere. Hvis man er statsborger i DK, men ikke bor i landet så har man ikke valgret.

De fleste andre lande, ikke så hårde restriktioner som i DK.

valgret eller pligt?

Det opfattes som en borgerdyd at stemme.

Svært at få danskere til at indrømme, de er blevet på sofaen.

Nogle lande har stemmepligt, fx

- Belgien
- Australien
- Store dele af Sydamerika
- Italien 1945-1993
- Holland 1917-1967

Faldende valgdeltagelse et problem i mange lande – men ikke Danmark, Norge, Sverige
Bortset fra valg til Europaparlamentet og kommunalvalg ...

Man har ret til at stemme, ikke pligt. Men der er ekstreme normer om, at man stemmer. Man kan ikke få danskere til at indrømme at de ikke stemmer. Er det et problem at nogle ikke stemmer? Det gik lidt tid for kvinderne dengang de fik stemmeret 1915, men efter 20 år var de lige med mændene. I dag er det vendt, kvinder har en højere valgdeltagelse end mænd. Kvinder lever længere, men bliver født flest drenge, men er det svage køn.

Sofavælgere. 1960-64, lavede man undersøgelser, lige mange i de forskellige klasser der stemte. Man laver ikke undersøgelser i DK om hvem det er, der ikke stemmer. Mere socialt skævt i dag. Flere ufaglærte og i de lavere klasser stemmer ikke. Ligger omkring 10% under de faglærte og akademikere.

I nogle lande er der stemmepligt (Belgien, Australien) får bøde hvis de ikke stemmer. I mange lande er valgdeltagelsen faldende.

I USA, (valgdeltagelsen) ikke ret mange der stemmer, selvom Trump vandt selvom Clinton fik flest stemmer.

Faldende valgdeltagelse ved parlamentsvalg							
	Danmark	Sverige	Norge	Finland	Tyskland	U.K	Frankrig
A. 1945-59	83,7	79,7	79,0	76,5	84,1	78,7	80,3
B. 1960-74	87,5	87,6	82,1	83,4	84,1	76,1	77,7
C. 1975-89	87,3	89,9	83,0	74,2	80,4	74,3	71,8
D. 1990-99	84,7	85,0	77,1	67,4	73,6	72,4	68,4
E. 2000-11	86,5	82,2	76,4	66,4	70,0	59,0	60,2
Ændr. E-A	+2,8	-2,5	-2,6	-10,1	-14,1	-19,7	-20,1
Seneste valg	85,9	85,8	78,2	66,9	71,5	68,7	42,6

Valgdeltagelsen er faldende i de fleste land. Men i Norden holder den.

DK har været på 88%, 89% som det højeste.

Valgsystemer

(1) Flertalsvalg i enkeltmandskredse / Single-member plurality / First-past-the-post

- Danmark indtil 1915/1920
- De fleste angelsaksiske lande (NZ skiftet) + Indien.
- Ca. 40 % af vælgere, og ca. 70 % af vælgere i stabile demokratier
- var ret logisk, dengang den valgte repræsenterede et homogent lokalsamfund – eller samfund, hvor de vigtigste skel var regionale. Mindre logisk til klasseopdelte og interesseopdelte samfund

I. Giver færre partier. Mindretallet bliver ikke behandlet godt i sådan et system. Tendensen, at manipulere valgdistrikterne, så man lige præcis trækker et flertal hjem. Gerrymandering.

(2) System med to runder / second ballot system

- Primært Frankrig, men også præsidentvalg i en del lande
- To kandidater, der får flest stemmer, går videre til 2. runde (Frankrig) – eller et antal kandidater, der når over en vis grænse

2. Systemet med to runder. Først et valg hvor alle kan stille op og dem(de to) der får fleste stemmer, går videre til anden runde. I Frankrig Macron og Marine Le Pe. Mange ville ikke stemme, så derfor lav valgdeltagelse.

(3) Alternativ stemme

- Enkeltmandskredse, men angiver præference-rækkefølgen
- Sorterer den lavest placerede fra og giver stemmerne til anden præferencen
- Og gentager, indtil en person har over 50 %
- Australien - det er meget retfærdigt men meget kompliceret.

3. Australien. Enkeltmandskredssystem. Prioteringsrækkefølge, så den første med fleste kommer videre og så videre.

(4) Proportionalvalg / proportional representation

- Kredse med flere mandater og/eller tillægsmandater, der sikrer prop. repræs.
- Evt. hele landet som én valgkreds (fx Finland)
- Er lidt normen i Europa, men findes i forskellige varianter. Fx også i blandingsystemer:
 - Tyskland: blandingsystem med førstestemme og andenstemme. Førstestemme går til kandidaten og andenstemme til partilisten. Kompensatoriske mixed system i Tyskland + New Zealand.
- Forholdstalvalg er Danmark.

4. Bruges i det meste af Vesteuropa. Mange forskellige interesser og holdninger. 2% reglerne mange steder.

PR er normen i Europa, men findes i flere varianter

Herunder blandingsystemer

Tyskland: Blandingsystem med førstestemme og andenstemme

Førstestemme går til kandidaten

Andenstemme til partilisten

Kompensatoriske mixed systems i Tyskland + New Zealand

Partistemmerne fordeles, så de normalt sikrer proportionalitet

– men *kan* manipuleres: Forudsigelige taktiske diskussioner

herom ved alle tyske valg (dog ofte skønne spildte kræfter...)

Spærregrænser (**Spærregrænse** er et politisk begreb, som bruges ved valg til parlamenter og lignende. **Spærregrænsen** angiver den mindste andel af eller antal afgivne stemmer, som et politisk parti skal have for at blive repræsenteret i parlamentet.) : Tyrkiet 10 %. Tyskland 5

% . Norge/Sverige 4 % (men mulighed for kredsmandat). Danmark 2 % (men også adgang til tillægsmandater i tilfælde af kredsmandat mv.). Finland ingen grænse.

Det vil sige, at den skævhed der sker i fordelingen. En slags tillægsmandater.

Folkeafstemninger / direkte demokrati

Direkte demokrati: formålet kan være at øge folkelig involvering, kontrollere eliten/beslutningstagere - eller konservativt.

Typer af folkeafstemninger:

- Referendum – initiativ
 - borgerne kan få sat et emne til afstemning
 - initiativ meget udbredt i Schweiz og store dele af USA
 - Der var tanker herom i EU - men det blev til, at man kunne begære et emne på dagsordenen, hvis man får samlet nok EU borger.
- Obligatoriske – frivillige
- Fakultative ("rejective" decision-controlling).

Borgere eller parlamentsmedlemmer – i Danmark 1/3 af medlemmerne i Folketinget

- Bindende – vejledende (dog reelt *politisk* bindende)

Initiativ meget udbredt i Schweiz og store dele af USA

Der var tanker herom i EU – men det blev til, at man kunne begære et emne på dagsordenen.

Danmark topper listen blandt de nordiske lande mht. folkeafstemninger.

Danmark 1953: I stedet for Landstinget kunne folkeafstemninger bremse et *for* reformivrigt Folketing. Sådan har det faktisk virket ...

En svag stigning i folkeafstemninger i DK. Både referendum(afstemningsprocedure, hvor befolkningen med deres stemmeafgivelse deltager direkte i den politiske beslutningsproces) og initiativ.

1986, frivillig folkeafstemning i DK. Der var flertal i mod i folketinget, så han lavede en folkeafstemning. Tilslutning til EU's indre marked.

Fakultative: Hvor man under visse betingelser (I DK folketingsmedlemmer) kan forhandle at noget skal til folkeafstemning.

Formålet med folkeafstemning: Fremme deltagelsen i samfundet og få folk til at gå mere op i det. De giver viden og opmærksomhed.

At kontrollere beslutningsdeltagerne. Eller at lægge noget konservativt ind i systemet.

Man gør det ikke så meget, da partierne ved, at de får det igen "Hvis du slår, så slår de igen"

Cleavage modellen og Michigan modellen

•Cleavage-modellen:

Historisk-sociologisk makro-model: Hvad bestemmer de politiske konfliktlinjer og deres udvikling? (Lipset & Rokkan, *Party systems and voter alignments*. 1967)

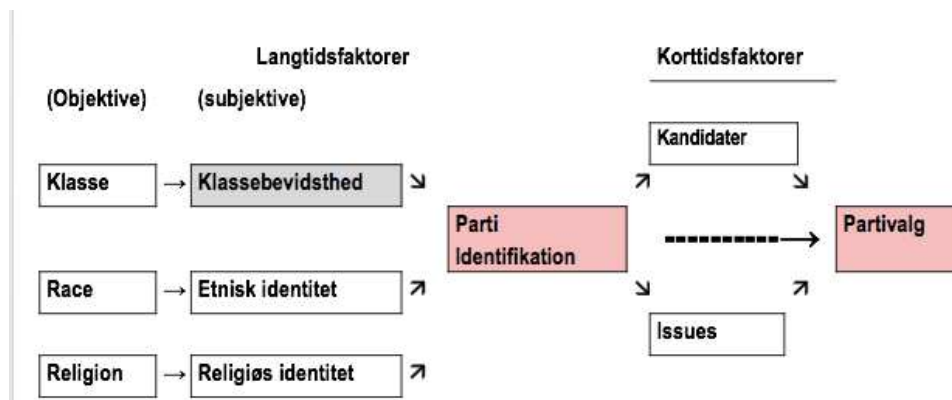
Vs.

•Michigan-modellen:

Socialpsykologisk mikro-model: Hvad bestemmer den enkelte væggers partivalg? (Ann Arbor, Michigan. Amerikanske valgundersøgelser. Campbell et al. *The American Voter*, 1960).

Udviklet parallelt fra ca. 1960.

Norge: Pionererne Henry Valen og Stein Rokkan samarbejdede fra starten, men gik i hver sin retning

Europa *classic*: Større vægt på klasse/klassebevidsthed, mindre på partiidentifikation.

(Hovedsageligt) Partiidentifikation betyder meget. Syn på kandidater/issues, som man skal tage stilling til.

Måske kommer der et issue, Så man nogle gange er nødt til at bryde med sit parti. Eller kandidater man rigtig godt kan lide eller ikke kan have.

Langtidsfaktorer: religiøs identitet, etnisk osv.

Klasseidentifikation er det vigtige

Michigan modellen

- **Som analyseskema: Har alle variabler med** (de fleste teorier kan formuleres i Michigan-modellens termer). DK Valgprojekt total-regression.
- **Som teori: Partiidentifikation det centrale.** (Folk har kun få bevidste holdninger til politik).
 - Stigende bevægelighed: **Dealignment** (eller realignment?) → 40% skifter ofte parti fra valg til valg, er der tale om en vækkende parti identifikation?

Og kan man så diskutere om michigan modellen er aktuel og kan bruges til noget.

- Parti-identifik. farver vurdering af kandidater og *issues* (pol.stridsspm.)
- **"Normal vote" / maintaining elections:** Svarer til parti-identifikationen
- Undertiden **"afvigende valg"** pga. issues eller kandidater – vender derefter tilbage til det normale (**reinstating** elections)
- Enkelte gange varige skift i parti-identifikation: **Kritiske valg** – med langtidseffekter.
- **Ole Borre (2003): Danmark 1994 var et kritisk valg.** Stort fald i partiidentifik. m. Socialdemokratiet. Ikke synligt - først fuldt gennemslag på partivalget i 2001, men Socialdemokratiet løb ind i vanskeligheder, da de i 1993 dannede regering m. Radikale Venstre.

(indvandrerpolitikken trak "for langt" mod venstre – den økonomiske politik "for langt" mod højre - i forhold til traditionelle SD-vælgere)

40-50 %, der skifter parti fra valg til valg.

Issue voting standard

- Opgør med teorien (mere end approachen)
- Vel nok standard-approachen i dag
- Vælgerne stemmer **mere i overensstemmelse med deres holdninger** (som de har bedre styr på)
- Ikke "sociological man". JGA Heller **ikke** rational choice / "economic man", for det er ikke egennytte, der driver.
- Mere "political man". Tænker over indholdet
- Issues **kan** være kortsigtede enkeltsager – men det kan **også** være langsigtet ideologisk orientering.
- Normalt **positions issues** (uenighed om målene): Kan opstille spatial (rumlig) model med en, to eller flere dimensioner: Hvor ligger partierne – hvor ligger vælgerne?
 - og hvordan kan partierne bevæge sig for at fange vælgerne?

Lægger op til (også) at se partier som aktive aktører, der selv er med til at skabe deres egen vælgeropbakning via policy-tilpasninger og strategisk politisk kommunikation

Rational choice: Handler ud fra egne behov og meninger.

Political man og economic man.

Folk der stemmer i overensstemmelse med deres holdninger

Valence issues

- Populært sagt: Emner, der dumper til ikke-testen:
- Man **kan ikke være imod** bekæmpelse af ledighed – og (næsten) ikke være imod økonomisk vækst, lav inflation, økonomisk balance, god sygehusbehandling, god hjemmehjælp.
- Valence issues: Ikke uenighed om mål
- Det **kritiske spørgsmål: hvem kan levere varen**

- Evt. *issue ejerskab*, når et parti/regeringsalternativ permanent vurderes som bedst
- Strategisk: Partierne stræber efter at få valgkampen til at dreje sig om de issues, hvor de har ejerskab.

Man kan ikke være imod ledighed, god behandling på sygehuset osv. osv. Konsensus issues. Hvem kan levere varen? Da alle næsten er enige. Får valgkampen skal dreje sig om de emner, hvor man står godt!! Hvis man står stærkt økonomisk, så skal ens valgkamp dreje sig om det.

Economic voting

Også en form for issue voting. Vælgerne stemmer ud fra vurderinger af økonomien – men hvilke?

- Egotropic (pocketbook) vs. **sociotropic** (samfundsøk.)
- **Retrospective(Datidens økonomi)** vs. prospective (Fremtidens ideer til økonomi)
- Simple vs. mediated (hvis ansvar/skyld)

Typisk fund: **Sociotropiske retrospektive vurderinger afgørende**: Regeringer straffes for at forringe samfundsøkonomien. **Men det afhænger af, hvor let det er at placere skyld:**

- Enkeltpartiregeringer vs. koalitionsregeringer
- Flertalsregeringer vs. bredt samarbejde (mindretalsreg.)
- Små åbne økonomier vs. store, lukkede økonomier
- USA: Svært at undslippe ansvar
- Danmark: Store muligheder for *blame avoidance*.

*Dk. Ingen **statistisk** sammenhæng ml. samfundsøkonomi og frem-/tilbagegang - ikke så store muligheder for *credit claiming*.*

- **Blame game** om økonomien

Stemmer ud fra økonomien: Men er det privatøkonomi eller samfundsøkonomien? Eller hvad folk lover, at de vil gøre eller hvad de har gjort.

Straffes for deres ugerninger.

Mere samfundsøkonomi end privatøkonomi.

Economic voting i Danmark

Ingen systematisk tendens til, at regeringer straffes, når økonomien objektivt set går tilbage, og belønnes, når økonomien går frem.

Cost of ruling: (DF har været smarte, Sf har mærket konsekvenserne) Regeringen taber gennemsnitligt et par procentpoint fra valg til valg.

Men vælgernes subjektive vurderinger spiller en rolle: Sociotropiske vurderinger. Individer med positive vurderinger af samfundsøkonomien alt andet lige mere tilbøjelige til at støtte regeringen.

Men på makroniveau er det ironisk nok summen af vurderinger af privatøkonomien, der påvirker belønning/straf af siddende regering.

Den udbudsøkonomiske drejning i vælgeradfærdsforskningen

- Man kan se vælgeradfærden med udgangspunkt i vælgerne, men man kan også se den med udgangspunkt i partierne
- Der har været et vist skifte fra fokus på efterspørgselssiden til fokus på udbudssiden i politik
- Eller samspillet mellem dem
- Partiernes strategier og taktik er vigtig: Hvor placerer de sig – og hvordan udfylder de det politiske rum?

Politisk rum

Der er nye modsætninger, der bliver til nye skillelinjer, når de mobiliseres af partierne
Dk/Norge: Fremskridtspartiet 1973ff – hvorfor ikke i Sverige og Finland dengang?

Det er partierne, der skaber det nye rum. Samspil med konflikter i vælgerkorpset giver mønstre af parti-bevægelser.

Svenskerne kludrede i årtier, da de forsøgte at lave en parallel til Fremskridtspartiet – til sidst lykkedes det for Sverigedemokraterne (og Sannfinländerne)

Det korte perspektiv: Vælgerne må vælge mellem de tilbud, de eksisterende partier nu engang giver at vælge imellem.